

Minulost a překonávání / Budoucnost a očekávání

Příliš jsme se naučili počítat s časem jako s něčím naprosto samozřejmým; na tom je založeno všechno naše plánování. A na druhé straně se stále projevuje, jak jsme zatíženi vše, co má zásadní, hlubokou souvislost s časem, považovat za pouze subjektivní. Ale čas je mnohem víc než proměňující se povrch věcí, a zejména mnohem víc než sféra toho, co ještě není, a sféra toho, co už není, a jakýsi pohyblivý přechod mezi oběma. Nejen individuální, ale také společenská a historická zkušenost nás učí, jak minulost není v žádném případě redukovatelná jen na to, co z ní zbylo, protože se to proměňuje pomaleji než všechno ostatní, které již pominulo. Někdy totiž dochází k tomu, že se minulost jakoby brání tomu, aby už prostě „nebyla“, aby přešla v cosi, co „už není“. Někdy minulost nechce odejít a přetrvává tím, že se stále připomíná a že na nás doléhá svou tíhou jako balvan. V takovém případě je třeba vynaložit obrovskou energii a „sílu ducha“, abychom se vymanili z její nadvlády a zbavili se jí jako obtížného břemene. Ale je tomu i naopak, totiž že někdy budoucnost ne a ne přijít, i když ji už všichni očekávají, všichni po ní touží, všichni si ji přejí – ale ona nepřichází. V takovém případě žádný zítřek není skutečným zítřkem, ale je jen opakováním dneška a včerejška. To je situace po jedné stránce případně vystižená biblickým slovem, že „plod se přiblížil k vyjití, ale není síly při rodičce“. Ale není to vždy jen nedostatek nebo slabost těch, kdo čekají, kdo očekávají „to nové“. Může to být také tak, že očekávají, připravují se, upevňují své síly – ale nic z toho, nač čekají, nepřichází. Je to něco jako falešná březost u některých fen (či jiných živočichů, a také ptáků). Budoucnost nepřichází proto, že je očekávána, ale má být očekávána, protože přichází (nebo by mohla přijít). A tak jako je zapotřebí velké vnitřní síly, abychom se ubránili minulosti, která nechce odejít, tak je zapotřebí velkého očekávání, máli konečně přijít budoucnost, která dosud nepřicházela. A přece to není vztah symetrický: minulost přetrvává naší vinou, a my potřebujeme onu vnitřní sílu především proto, abychom se zbavili toho, co jsme zavinili sami. Naproti tomu očekávat budoucnost musíme proto, abychom překonali svou nepozornost a nepřipravenost, ale tímto překonání svých slabostí nemůžeme nikterak přimět budoucnost, aby nastala, aby konečně přišla. (Budoucnost totiž není prázdný zítřek, který přichází samozřejmě po každém dnešku; budoucnost přichází jako oslovení, jako výzva, jako pobídka.) Proto se sice můžeme tázat, co máme dělat s minulostí, která nechce odejít, ale nemůžeme se tázat, jak přinutit budoucnost, aby přišla, tj. aby přišla nikoli prázdně, nudně, ne jako nastavovaná kaše.

(Písek, 031127-1.)